

den övervintrande

Fritänkaren

Nr. 124 Februari 2004

tolfte årgångens tredje nummer.

Innehåll :

Raoul Wallenberg och Tibet	2
The Svenska Nexus Story - vad en god tidskrift kan råka ut för	3
Göteborgs 27-e filmfestival - några filmer	4
Händels stora oratorier	9
Shakespearedebatten, del 58: Elizabeth Weirs andra inlägg	10
Ahasverus minnen, del 36	11
Bröllopsresan, del 14 : Den vilda strejken i Milano	13
Den absurda krigsresan, del 9 : Mera filosofier i Athen	14
Länstolsresan, del 3 : Fiasko med tröstepris i Rishikesh	16
Lyckliga möten i Ladakh, del 16 : Nubrafiaskot	18
Kalender, februari 2004	20

Fritänkaren är en allmän kulturtidskrift med litteratur, musik och film som ledande ämnen men även med omfattande reserapporter och särskilt intresse för politiska, filosofiska, vetenskapliga och religiösa frågor. Den utkommer för närvarande med 10 nummer i året och ibland något nummer på engelska. Enligt principen "*print on demand*" har den överlevt i snart tolv år genom sin strama budget, som utesluter bilder och all kostsam lyx för att i stället koncentrera sig på väsentligheter genom enbart tankar och ord. Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation och har inga andra inkomster än sina prenumeranter. Redaktören står för alla artiklar som ej är signerade.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Redaktionsslut för detta nummer : 31.1.2004

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - *Letnany 138*

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress: <<http://hem.fyrlistorg.com/aurelio/>>
e-post-adress : <lanciai@hem.utfors.se>

Raoul Wallenberg och Tibet

Som bekant försvann Raoul Wallenberg i Januari 1945 i Budapest efter en hjältemodig humanitär insats utan motstycke för att rädda 10,000-tals, kanske upp till 30,000 judars liv undan den nazistiska förintelsen. Han sågs i livet sista gången då han ledsagades bort av ryska ockupantmyndigheter. Den svenska regeringen gav sig till tåls.

När det två år senare rapporterades från Moskva att Raoul Wallenberg var död svaldes detta av den svenska regeringen utan vidare. Den svalde även den ryska förklaringen att Raoul Wallenberg aldrig varit inom ryskt territorium utan omkommit i Ungern. Den svalde även att inga bevis någonsin lämnades av ryssarna för att Raoul Wallenberg var död. Vad kunde väl den svenska regeringen göra? Desto viktigare blev det att iakttä vad den *inte* gjorde.

Men när det sedan kom rapporter och vittnesmål om att Raoul Wallenberg levde, att han hade setts i Moskva av andra fångar, att dessa hade knackat meddelanden med honom genom Ljubljankas fängelsemurar, att psykiatriker lät undslippa sig att de haft honom som patient och annat sådant, då började den svenska regeringen reagera men på motsatt sätt mot vad som hade varit rationellt. Den tystade ner saken. Östen Undén som utrikesminister accepterade ryssarnas ord om att Raoul Wallenberg var död (utan bevis) och vägrade acceptera någon annan version av saken eller ens någon annan möjlighet, för han ville inte stöta sig med ryssarna. "Sovjetunionens myndigheter är ju respektabla. Inte går en sådan väldig makt och blåljuger. Vi måste tro på dem, för vi har inget val. Vi måste respektera dem." Denna kryptopolitik vidmakthölls konsekvent av Olof Palme, som pressade locket hårdare på än någonsin - saken fick inte ens diskuteras. Och så fortsatte det ända fram till Sovjetunionens fall.

Först därefter småningom gradvis efter 50 år kröp det ena erkännandet efter det andra fram. Sovjetunionen hade blåljugit från början, och Sverige hade inte ens ifrågasatt lögnerna. Östen Undéns politik erkändes ha varit falsk och feg in absurdum. De första ursäkterna från regeringen till Raoul Wallenbergs familj framfördes - efter 50 år.

Detta häpnadsväckande Raoul Wallenberg-syndrom har sitt ännu högre skriande motstycke i hela världens hållning i Tibetfrågan. Det självständiga Tibet ockuperades med våldsmakt av Kommunist-Kina 1950. Endast El Salvador vågade andraga saken i FN, men den tystades ner. Redan 1956 inleddes den metodiska kinesiska förstörelsen och förintelsen av Tibet med dess kultur och historia genom bombning och stängning och plundring av kloster, Tibets universitetsväsen, och tempel. Först när Dalai Lama flydde 1959 började Tibetfrågan uppmärksammas. En juridisk kommission i Genève utredde saken och kom fram till att Kina redan gjort sig skyldigt till folkmord i Tibet. Ingen gjorde något. 1966 vidtog den totala förstörelsen av Tibet, som fick pågå i tio år medan USA på Henry Kissingers initiativ tog tillbaka sitt stöd till den tibetanska motståndsrörelsen och övergav Taiwan (som faktiskt styrdes av Kinas enda lagliga regering), för att i stället börja göra affärer med Kommunist-Kina och Mao Zedong, mördaren av minst 43 miljoner av sina egna medborgare. (Taiwan är idag en fungerande och utvecklad demokrati medan Kina efter 54 år fortfarande är världens största diktatur.) Ingen gjorde något för Tibet utom speciellt inbjudna vänsterförfattare som Han Suyin och Tore Zetterholm, som skrev böcker om Tibet utmålade Kina som landets välgörare och befriare. Den första Kinakritiska boken inifrån Tibet blev inte skriven förrän 1979 (John F. Avedon: *"In Exile from the Land of Snows"*, aldrig översatt till svenska).

Därmed började äntligen en opposition göra sig uppmärksammad. Den ena uppskakande vittnesmålsboken efter den andra har sedan kommit i en aldrig sinande flod, men ändå fortsätter världens regeringar att hymla inför Kommunist-Kina: "Kina är ju ett respektabelt land. De gör ju så gott de kan. Trots att deras avrättningsstatistik överträffar hela den övriga världens gör de framsteg i frågan om mänskliga rättigheter. De avrättar ju inte längre med nackskott utan med injektioner i särskilt inrättade avrättningsbussar, så att offren får dö bekvämt. Vi måste respektera Kina och erkänna att Tibet är en del

av Kina, för Kinas skull." (Kina har bara 20% av världens befolkning men står för 70% av alla världens avrättningar.) Medan samtidigt Kina subventionerar sin tvångsinflyttning av kineser till Tibet för att definitivt sinofiera Tibet genom att dränka den tibetanska befolkningen i kinesiska massor, som inte ens är konstituerade för att leva i ett sådant extremt klimat, så Lhasa, Tibets magiska huvudstad, nu är en cirkus av kinesiska bordeller och karaokebarer och sterila affärsbetongkomplex, där bara kineser rakar hem vinsterna och utsuger tibetanerna, som får leva på undantag och marginaliseras allt mer som en lägre ras utan talan och medborgerliga eller mänskliga rättigheter.

I motsats till fallet Raoul Wallenberg har aldrig någon kines bitt någon tibetan om ursäkt eller gottgjort något av den kinesiska förintelsen av det tibetanska folket och kulturen, vilken förstörelse tvärtom bara vidmakthålles och accelereras i samma takt som de kinesiska avrättningarna, som också nu sker allt snabbare efter godtyckliga rättegångar, medan världen fortsätter att bara titta på och slicka Kina under fotsulorna i ett slags frivillig förträngning och vägran att konstatera ett sedan 50 år alldeles uppenbart politiskt problems självklarhet, som genom denna sopning under mattan bara fortsätter att växa, inte minst genom skeenden i Nepal och Frankrike idag, när Nepal trots FN:s internationella bestämmelser skickar tillbaka tibetanska flyktingar till Kina (då Kina betalar Nepals poliser för att göra det) där flyktingarna sedan misshandlas och försvinner, och då Frankrikes president Jacques Chirac duperad av Kinas ekonomiska charmoffensiv försöker övertala EU att åter börja sälja vapen till Kina, vilken export avbröts efter Himmelska Fridens Torgs massakrer 4 juni 1989. Vad ska Kina ha EU:s vapen till? Skjuta fler tibetaner och uighurer? Börja krig mot Taiwan?

The Svenska Nexus Story - vad en god tidskrift kan råka ut för.

Vad som egentligen har hänt i denna härva tarvar en närmare utredning, men i grova drag är det en historia som kan och bör berättas.

Den australiensiska gränsvetenskapliga tidskriften "*Nexus*" har utkommit sedan 1986 och har under sin forskande verksamhet stadigt väckt allt större uppmärksamhet över världen, så att den numera utkommer på i princip alla kulturspråk, till och med japanska och koreanska. Dess specialitet har alltid varit nya forskningsrön inom ej sällan kontroversiella områden såsom UFO, terapialternativ och inblickar bakom kulisserna i världens politiska och ekonomiska rävspel. Här i *Fritänkaren* har framför allt avslöjandet av HAARP-projektet i Alaska uppmärksammats samt doktor Walter Lasts artikel om alternativ cancerterapi. NEXUS har konsekvent hållit sig mycket kritisk mot Amerikas autistiska politik efter 11 september 2001 men utan att vara vänstervriden. Extrema politiska ställningstaganden har fått förekomma i alla riktningar men utan bindningar åt något håll. Detta är kännetecknande för NEXUS: en konsekvent helt fristående självständighet med vanligen mycket originella övertoner.

Naturligtvis måste ju denna tidskrift också börja utkomma på svenska. Vad som hände var följande. En viss "chefredaktör" drog i gång det hela, så att tidskriften faktiskt utkom på svenska under några år. Men ganska snart visade sig "chefredaktörens" personliga syften med företaget: det förekom allt fler och allt mindre ohöjrt rasistiska tendenser, så att den svenska "Nexus" alltmer med åren framstod som nynazistisk. Den förekom på nynazistiska hemsidor och omhulldades av extremhögern. "Chefredaktörens" revisionistiska artiklar gästspelade till och med i vår gamle trätobroders extremkatolska tidskrift "*Adoremus in Aeternum*" under flera år. Rasism, revisionism och högerextremism var så långt från den australiensiska originalavsikten med "*Nexus*" som man kunde komma.

Problemet var att tidningens australiensiska ägare inte kunde svenska och därför inte upptäckte förrän alltför sent vad som hade hänt. Han hade dock inget val när det väl blev känt, och den svenska Nexus lades helt sonika ner.

Det var ju ett snöpligt slut på en god början och ett oförtjänt öde för en konstruktivt avsedd och universellt inriktad pionjärtidskrift. En eldsjäl tog tag i det hela och beslöt att återupprätta Svenska Nexus i enlighet med originalavsikterna: ingen rasism skulle längre få förekomma, och man skulle utesluta extra material som inte hörde till grundupplagan. Duncan Roads, den riktiga chefredaktören från Australien, en gammal hippie, var nöjd, och allt tycktes gå vägen på rätta spåret. Men då vaknade nynazisterna. Nexus hade svikit dem och tagit avstånd från dem. Det var oförlåtligt. Så de inledde en hat- och terrorkampanj mot den nya redaktionen, så att dess dator spamrades ihjäl, telefonen ringdes ner av hotelser och dödslöften och den djärve nystartande redaktören nödgades överge redaktionen och rymma fältet och byta adress. Svenska Nexus dog för andra gången - av diametralt motsatta orsaker mot första gången.

Detta är bara huvudkonturerna av dramat, och att kartlägga alla de omfattande och kaotiska turbulenserna kring denna tidskrifts svenska upplaga är omöjligt - under den förre "chefredaktörens" ledning förekom även omfattande förskingringar med oöverskådlig skuldsättning som följd. Tragedin är ett faktum, och det är möjligt att Svenska Nexus nu inte kan utkomma på nytt förrän i september i år. Dock finns det hopp, ingen har gett upp, den australiensiska internationella moderupplagan fortsätter ostört, det gäller bara för den svenska versionen att övervintra krisen och klara upp trasset. När det gällde att återupprätta Svenska Nexus i renad version i höstas tvekade inte Fritänkaren med att ställa upp med översättningshjälp, och vårt moraliska och konsultativa stöd till tidskriften kvarstår. Man får helt enkelt inte ge efter för nynazistiska påtryckningar och hot eller ge upp inför oförsäkamt överväldigande motgångar.

<www.nexusmagazine.com>

Göteborgs 27-e filmfestival

Det diskuterades om festivalens viktigaste film var "*The Khmer Rouge Killing Machine*" från Kambodja eller "*The Cry of the Snow Lion*" från Tibet. Båda var dokumentationer av aktuella folkmord, och båda hade nordisk premiär. Dock förelåg en oändlig skillnad mellan dem.

Den kambodjanska filmen gjord av ett av de sällsynta överlevande offren skildrar själva den automatiska apparaten inifrån programmerad för systematiskt folkmord utan att någon människa kunde stoppa den. Filmen framstår som ett maximum av fasansfullhet genom att, i motsats till skildringar från Auschwitz, den har en mera levande och autentisk prägel genom att de verkliga bödlarna spelar sig själva i filmen. Auschwitz har vi bara fått se efteråt med verksamheten nedlagd och alla interner, levande och döda, avlägsnade för gott, men här framstår själva den pågående folkutrotningsprocessen levande inför våra ögon utan att vi eller offren kan göra något åt saken. Resultatet är så magstarkt, att inte ens garvade och professionella självplågåre finner det uthärdligt. Det var denna "demokratiska" regim som lovprisades så entusiastiskt av profeter som Jan Myrdal, Tore Zetterholm, Sven Wollter, Jean Paul Sartre och andra ofelbara intellektuella ledare medan de struntade i vad Pol Pot egentligen höll på med.

Likväl är Khmer Rouge och dess folkmord på 1,5 miljoner av sina egna undersåtar ett avslutat kapitel medan det tibetanska traumat pågår som bäst och har pågått i över 50 år. "*The Cry of the Snow Lion*" är en under 9 år komponerad saklig dokumentär som tar upp väsentligheterna i utvecklingen, Kommunist-Kinas "fredliga befrielse" av Tibet genom ockupation av en militär våldsmakt och dess kulsprutor, den begynnande förstörelsen av klostren och Tibets universitetsväsen under 50-talet, svältkatastrofen 1959-62

på grund av Maos "jordbruksreformer" som ledde till 30 miljoner kinesers död under bara dessa tre år, det tibetanska upproret 1959 och Dalai Lamas flykt, hur därefter Tibet hermetiskt tillslöts av kineserna och hölls stängt för insyn i tjugo år medan folkmordet på tibetanerna obönhörligt fortskred, kulturrevolutionens totala förstörelse av hela den tibetanska kulturen under Maos sista tio år, det äntliga öppnandet av Tibet för insyn med chockerande avslöjanden av ett torterat folks hjärtskärande missförhållanden, hur CIA hjälpte den tibetanska motståndsrörelsen under 15 år för att sedan under Henry Kissinger och Richard Nixon hjärtlöst förråda den, de nya oroligheterna i Lhasa 1987 med det kinesiska överväldet filmat i öppen dager och så vidare ända fram till den videofilmade kinesiska förstörelsen av det största tibetanska klostret Serthar år 2002, då 9,000 munkar och nunnor fördrevs och deras bostäder systematiskt förstördes. Flera kända tibetologer intervjuades i filmen, man får se hur John F. Avedon ser ut, som skrev den första dokumentära Kinakritiska Tibetboken 1979, Stephen Batchelor, som skrev den första sannfärdiga guideboken, Robbie Barnett och många andra legendariska auktoriteter i den tibetanska frågan. Även några kineser intervjuades som framstod som typiska hjärntvättade robotar med bara programmerade stereotypa svar på frågorna och utan en egen tanke kvar i huvudet. En av de mest uppskakande scenerna är av ett festivalsfirande i Nagchu, där tibetanerna uppträder i all sin färggranna festvalkostymering och festprakt, men något är fel. Inte en tibetan ler. I nästa bild ser man anledningen: hela festen hårdbevakas av k-pist-beväpnade sammanbitna kinesiska soldater i överväldigande massivitet med sina vapen riktade mot hela festtåget.... Nåde den som inte samarbetar i detta kinesiska propagandanummer för den perfekta harmonin mellan kinesiskt och tibetanskt!

Trots sin totalt sakliga neutralitet gör filmen ett ohyggligt intryck genom sin summering av läget, att detta pågår sedan 50 år och ännu idag. Detta systematiska folkmord har aldrig avmattats under 40 år. Varje dag försvinner några tibetaner, varje dag beger sig flyktingar över Himalaya till Indien och förfrysar tår och lemmar på vägen, varje dag mördas nya oskyldiga tibetanska fångar i kinesiska fängelser och tortyrkamarar, varje dag sker nya avrättningar och tvångssteriliseringar. Vi får inte se dem, de pågår i liten skala bakom kulisserna, men outtröttligt mal de på hela tiden utan att Kina gör något för att stoppa det. Tvärtom. Det hela uppmuntras och accelereras ständigt från Peking, som officiellt proklamerar att det inte förekommer och ler mot omvärlden, medan Lhasas befolkning stadigt blir allt mindre tibetansk och allt mera kinesisk, och där de flesta kineserna är soldater (300,000 minst i Tibet) och inplanterade prostituerade (568 bordeller i Lhasa 1999). Det tibetanska problemets kärna är att det kinesiska förtryckets orättvisa och oacceptabilitet ständigt bara kan förvärras så länge ingen gör något åt saken. Det är värre än kinesisk tortyr; det är folkmord på kinesiska så långsamt och omärkligt som möjligt.

Khyentse Norbu har gjort en ny film som heter "*Chang hup the gi tril nung*" eller "*Travellers and Magicians*". Den är ännu underbarare än hans förra film, "*Fotboll för Buddha*", som gjorde ett veritabelt segertåg över världen. Denna film är något så ovanligt som en bhutanesisk *road movie*, då hela handlingen är en resa från landsbygden in till huvudstaden, som aldrig nås - åtminstone inte i filmen. Huvudpersonen är en ung fåfång kommunaltjänsteman som tycker att livet i Bhutan är för tråkigt och därför vill flytta till Amerika. På vägen in till Thimbu får han resällskap, i vilket ingår en klipsk och klurig munk, som berättar historier. Han berättar hur det gick för en annan som inte kom särskilt långt på sin resa, en student hos en magiker som tyckte det här med magi var för tråkigt och därför bara tänkte på flickor hela tiden. Han fick sitt straff: en dag strandar han i vildaste skogen och råkar ut för en gammal ensling och hans unga hustru, som lever helt isolerade. Studenten blir kvar hos dem, det blir ett ofrånkomligt förhållande med den alltför unga hustrun till den gamle, så att det blir ofrånkomligt att de måste ta livet av honom, och så går det som det går med den saken.

Filmerna är fulla av underfundigheter och magi, medan samtidigt ett underskönt natursceneri lyfter upp den till en makalös nivå av njutbarhet alltigenom. Denne bhutanesiske regissör kan verkligen göra film på

rätt sätt, så att det blir både underhållande, roligt, tankeväckande, magiskt, dramatiskt och eftersinnansvärt.

Ettore Scola förnekar sig inte. Hans nya film "*Gente di Roma*" ("Människor i Rom") är säkert hans roligaste film hittills. Man får stifta bekantskap med de mest skiftande tänkbara öden på Roms gator och torg, i bussen och bland ruinerna, i ålderdomshem och i nattklubbar, på begravningsplatser och i barer, i ett kaleidoskop av underfundighet och äkta romersk humor. Till och med Dostojevskij har rymts in i detta mänskliga landskap med sin novell "*Bobok*", som Scola givit en italiensk version. Man kan alltid lita på att Scola genomför sina filmer med den äran och att de förblir av bestående mänskligt intresse.

En helt annan sorts italiensk film var samproduktionen med Ryssland "*Det röda tältet*" om general Nobiles färd till Nordpolen 1928. Av alla expeditioner till nord- eller sydpolen var väl denna den mest katastrofala. Allt som kunde ha gått på tok gick på tok och mer därtill. Planen var att man med luftskepp skulle flyga till nordpolen, där kliva ner på isen och markera platsen med den italienska flaggan och sedan flyga tillbaka igen. Man lyfte från Spetsbergens nordkust, resan upp gick bra, men framme vid nordpolen blev det dåligt väder. Man fick kasta ner italienska flaggan och sedan genast flyga därifrån. Mer än halvvägs tillbaka mot Spetsbergen drabbas luftskeppet av isbildning, man försöker stoppa motorerna för att åtgärda saken, detta misslyckas då en motor hakat upp sig, manövreringen spårar ur, och i full fart störtar man mot isen så att gondolen slits loss från skeppet som flyger till väders som en gasballong med halva manskapet kvar ombord. Katastrofen är total och har inträffat på några sekunder. Dessutom är radion sönder, det dåliga vädret håller i sig, flera är svårt skadade, en får panik, och så vidare. Allt är bäddat för den gränslösa mardrömmen.

Situationen blir inte bättre av att deras kontaktman vid Spetsbergen inte vet vad han ska göra. Det enda han kan är att lyda order, varför han inväntar order från Rom utan att göra någonting själv. Dagarna går. Veckorna går.

Slutligen lyckas de strandsatta reparera radion och börjar skicka SOS. Ingenting händer. Inget svar. Två djärva våghalsar beslutar sig för att vandra tillbaka till Spetsbergen tillsammans med svensken Finn Malmgren. General Nobile avråder men kan inte stoppa dem.

Slutligen uppfattar en rysk amatörradiofantast signalerna från det röda tältet i polarisen och blir entusiastisk. En rysk hjälpepedition organiseras med Europas starkaste isbrytare och några flygplan. Tre svenska flygplan, två norska och ett tyskt flyger upp till Spetsbergen för att hjälpa till. Slutligen mobiliseras till och med självaste doktor Roald Amundsen, spelad av Sean Connery. Han vill inte flyga, men Finn Malmgrens flickvän (Claudia Cardinale) övertalar honom. Han flyger iväg - och kommer aldrig mer tillbaka. Ett snöpligt slut på polarforskningens mest heroiska och dådkraftiga karriär.

Och isbrytaren kör fast i isen med skadad propeller och kommer inte ur fläcken. En rysk flyghjälte ombord beslutar sig för att flyga ut och söka. Bensinen tar slut, och han störtar. Under tiden omkommer Finn Malmgren medan hans båda följeslagare hopplöst stapplar vidare mot ingenstans.

Svensken Lundborg (spelad av tysken Hardy Kruger) lyckas äntligen med sitt flygplan hitta det röda tältet men kan bara rädda en person åt gången. Han insisterar på att detta skall vara general Nobile. Generalen flygs till Spetsbergen medan hela världen undrar hur han kan med att låta sig själv räddas och överge alla de andra. Från Rom kommer äntligen en order: general Nobile skall fräntas sitt befäl och alla sina militära meriter då han misskött sig och dragit vanära över hela expeditionen. Vädret blir sämre igen, och ingen annan kan räddas....

...förrän isbrytaren äntligen kommer loss ur sitt frusna grepp och tuffar vidare norrut och lyckas rädda alla de återstående, både Finn Malmgrens stapplande kamrater, den strandade piloten och hans vänner och alla de kvarvarande i det röda tältet. Endast alla de som blåste bort med det roderlösa luftskeppet och Finn

Malmgren har förolyckats, inalles bara halva expeditionen plus Roald Amundsen. Dessutom störtade två av de överlevande italienska deltagarna under hemflygningen till Italien och omkom, medan general Umberto Nobile, utmärkt spelad av Peter Finch, kände sig misslyckad för resten av sitt liv, fastän egentligen ingenting var hans fel.

Regissören bakom allt detta var den fenomenale Mikhail Kalatozov, som med detta lämnade in - det blev hans sista film, "*Krasnaja palatka*" eller "*La Tenda Rossa*".

Fritänkaren har tidigare diskuterat Roald Amundsens insatser vid Nobile-expeditionens katastrofer i nr 69. Här är ett citat:

"Den 18 juni 1928 begav han sig med det franska flygplanet "*Latham*" från Tromsö för att undsätta Nobile. De övriga deltagarna i färden var kapten René Guilbaud, löjtnant de Cuverville, mekanikern Brazy, telegrafisten Valette och kapten Dietrichson. Tre timmar efter starten, alltså omkring klockan 19.00, hörde Geofysisk Institut i Tromsö signaler från "*Latham*" som anropade Kongsfjorden. Planet var då cirka 50 sjömil söder om Björnön. Den 1 september fann man en ponton 10 sjömil nordväst om Torsvåg fyr (i Tromsö fylke) och den 17 oktober en reservbensintank som tillhört "*Latham*" strax norr om Haltenbanken. Allt talar för att flygplanet störtat i havet i närheten av Björnön och att Amundsen tillsammans med sina kamrater där funnit döden.

.....

Vid "*Italias*" haveri omkom 9 man. Lägg därtill de 6 som omkom ombord på "*Latham*" och dessutom de tre människor som omkom då ett italienskt flyg störtade på väg hem till Italien med några överlevande."

Det var alltså bara fem som överlevde Nobilekatastrofen medan 11 av expeditionen omkom samt ytterligare 6 genom Amundsens undsättningsförsök.

Sean Connery förekom också i titelrollen i John Hustons filmatisering av Rudyard Kiplings kanske bästa historia, "Mannen som ville bli kung" om två brittiska skälmsoldaters spektakulära äventyr och undergång i Afghanistan på 1880-talet med frimureriet i en nyckelroll, vilket dock inte kunde hindra att Sean Connery till slut blev ohjälpligt halshuggen. Tyvärr levde John Hustons ambitiösa filmatisering trots sina dryga 2 timmar inte upp till Kiplings mästreliga original. Kipling själv spelas i filmen av Christopher Plummer.

Inte heller klassikerregissören Fritz Lang lyckades leva upp till sin bästa nivå i "*While the City Sleeps*" från 1956 med Dana Andrews och Ida Lupino i huvudrollerna flankerade av Vincent Price och Thomas Mitchell i konkurrerande reportrars cyniska jakt på en pervers seriemördare. Som vanligt i Langs filmer var mördaren bäst.

Dock var det ett nöje att se Hitchcocks klassiska "*Spellbound*" ("Trollbunden", 1945) på nytt med Gregory Peck och Ingrid Bergman som helt unga och vackra i ett mästreligt manus av Ben Hecht och suggestiva drömscener av Salvador Dali, en film som tål att ses om varje decennium.

Lika psykologisk och dessutom alldeles bedärande var sanndokumentären om *Sabina Spielrein*, en mönsterlev till Freud och Jung, som betydde mycket för barnpsykologins utveckling och försvann i Stalins Sovjetunion, när denne avreglerade alla psykologiska institutioner. Hon dog under andra världskriget, när tyskarna kom till hennes hemstad Rostov och avlivade henne och hennes båda döttrar emedan de var judar. Hon var gammal då och hade fått hela sitt liv, hela sin utbildning och hela sin karriär genom den tyska kulturen. Filmen var svensk ("*Mitt namn var Sabina Spielrein*" av Elisabeth Márton, 2000) men mer än väl på högsta internationella nivå.

Periodens bästa film var dock en dansk komedi, *"Italienska för nybörjare"*, ett skimrande mänskligt kaleidoskop över olika öden av mycket tragisk karaktär, vilket paradoxalt nog endast understryker filmens solskenskaraktär - en film att bli lycklig av och förbli det länge.

Tillbaka till Kalatozov - *"Det röda tältet"* var inte första gången han ägnade sig filmiskt åt extrema strapatser under omänskliga förhållanden i tundramiljö. 1959 gjorde han *"Diamanter betalas högt!"* om en forskningsexpedition i Sibirien på jakt efter diamanter. Dess fyra medlemmar är hela den aktiva rollistan. En av dem är den vackra Tatiana Samoilova, som slog igenom i *"Och tranorna flyga"* från 1957 av samma regissör, den första ryska tövädersfilmen efter Stalin, som har sin fästman med i expeditionen, men dess andra ogifta medlem blir olyckligt kär i henne. Genast är det bäddat för dramatik, som slår ut i full låga när expeditionen överraskas av en omfattande sibirisk skogsbrand. Sedan blir det bara värre hela tiden. Deras radio går sönder, de kan inte kommunicera med basen, helikoptrar letar efter dem men ser ingenting för skogsbrandsröken, och det blir vinter, medan de stapplande strapatserar sig genom vildmarken med skadade ben och lemmar. Som Finn Malmgren i *"Det röda tältet"* väljer även här en av expeditionsmedlemmarna (fästmannen) att smita från de andra för att slippa bli dem en börda. Även Tatiana dukar under av trötthet, så att bara en blir kvar, medan vinterns järngrepp hårdnar. Skall den siste klara sig? Han driver ut för floden på en flotte när denna småningom fastnar i isen utan att han mera orkar slita loss den därifrån....

Det märkliga med denna svartvita äventyrsfilm är dock den utsökta poesin alltigenom som besjälar framför allt bilderna men även manuset, som skrevs av ingen mindre än poeten Jevgenij Jevtusjenko. Det finns knappast något underbarare i filmhistorien än den ryska expressionismen, som slog igenom i *"Pansarkryssaren Potemkin"* och sedan aldrig upphörde. Den började egentligen med den tyska expressionismen, men denna tog abrupt slut genom nazitidens kulturkvävande livsfientlighet men levde vidare och utvecklades i Ryssland genom främst Eisenstein och hans lärjungar. Den kom att betyda särdeles mycket för Alfred Hitchcock och dennes filmspråk. Efter Kalatozov fortsattes den av framför allt Tarkovskij men även av sådana som Kontjalovskij och Nikita Mikhalkov. Det speciella med den ryska expressionismen är att den alltid är parad med maximal realism - skogsbrandsscenerna i *"Diamanter betalas högt!"* är så realistiskt återgivna och samtidigt blandade med expressionistiska sekvenser, att effekten blir oförlömlig. Liknande fenomen ser man jämt och ständigt i rysk film och egentligen bara i den. Det är egentligen ett arv från den klassiska ryska litteraturen på 1800-talet, där just denna blandning av total realism och djärvt emotionell expressionism framför allt introducerades av Dostojevskij, medan dock Tolstojs realism är ännu skarpare.

Både Tarkovskij, Kontjalovskij och Kalatozov lämnade Ryssland för att göra film utomlands, och det är märkligt att konstatera hur ingen av dem utomlands lyckades överträffa sina ryska filmer. Även Solsjenitsyns författarskap rann ut i ingenting när han lämnade Ryssland, som om det för en ryss att separeras från Ryssland måste innebära att han förlorar sin själ. Även många andra ryska författare har påvisat samma övertydliga fenomen, om inte alla.

Händels stora oratorier

De första var renodlat religiösa. Man glömmer lätt, att Händel och hans musik har uteslutande religiösa rötter. Många av hans största verk komponerades i ungdomen och är sakrala kompositioner, såsom *Brockes-passionen* (en passion till text av Heinrich Brockes) på tyska, körkantaten *Dixit Dominus* och ett flertal andra liknande verk. När han som omväxling mot sina tjugatiga operor började komponera oratorier var det i första hand ett återvändande till den religiösa musiken.

Hans lärare var ju den renodlade kyrkomusikern Friedrich Wilhelm Zachow, kantor på livstid i Halle och en betydande kompositör, inte minst genom sitt framodlande av kyrkokantatens form, som sedan Bach övertog. Man kan därmed faktiskt säga, att Zachow blev tongivande för både Händels och Bachs kompositörskap, vilka båda förde hans traditioner vidare. Som orgelvirtuos lärde sig Bach mer av Buxtehude i Lübeck, medan det avgörande för Händels utvecklande av melodin, arian och operan blev hans lärotid i Italien.

En annan viktig skillnad mellan Händel och Bach är att Händel alltid tänkte på åhörarna - hans operors liv berodde på dem, medan Bach totalt kunde strunta i vad folk tyckte om hans musik. Ett viktigt resultat av detta är att Händels musik aldrig är tråkig, medan många av Bachs kantater torde ha åstadkommit gäspningar, då ett karaktärsdrag hos dem är att en aria, när den äntligen sjungits igenom, börjar om från början igen, något som aldrig förekommer hos Händel.

Till skillnad från operorna är dock huvudelementet i Händels oratorier körerna. Solisterna står för handling och dramatik lika mycket i oratorierna som i operorna, medan oratoriekörerna berikar oratorierna med en helt annan dimension och dynamik. Oratoriet "*Israel i Egypten*" domineras helt av körernas magnifika mångfald. Halleluja-kören i *Messias* är bara en av många Hallelujakörer hos Händel, och en av dem bryter till och med ut mitt i en orgelkonsert.

Körens roll förlänar samtidigt Händels oratorier en högre form av dramatik genom deras lyftning av hela spektaklet, ungefär på samma sätt som körens roll i ett antikt grekiskt drama. Därmed framstår oratorierna till och med som mera dramatiska än operorna, och Händel var medveten om detta och byggde avsiktligt vidare på det med entusiasm. Det var så *Messias* kom till, det mest magnifika av alla oratorier och kanske det mest religiösa, då handlingen här är helt utbytt mot rena religiösa texter direkt ur Bibeln. *Messias* föregicks av oratorierna *Saul* och *Israel i Egypten*, som också är religiösa och innerligt betonade, medan oratoriet *Simson* (efter *Messias*) egentligen betecknar en återgång till ren mänsklig och operamässig dramatik. *Judas Mackabeus* (med den kända kören "Dotter Sion, fröjda dig!") är egentligen ett sekulärt segerdrama. Dock har alla oratorierna ett karaktärsdrag som höjer dem över alla Händels operor, och det är en djupare mänsklig innerlighet. Många inbegriper djupa tragedier med sorgmarscher och lamentationer, vilken tendens kanske nås högst genom det sista oratoriet *Jefta*, där domaren Jefta förlorar sin egen dotter och det genom egen förskyllan i ett djupt gripande för att inte säga förkrossande musikaliskt drama.

Det finns mycket mer att säga om Händels oratorier.

Shakespearedebatten, del 58 : Elizabeth Weirs andra inlägg.

(Med anledning av tidigare argument för de Shakespeareska arbetenas rötter i Kent genom främst pjäsen "Arden av Feversham", som både Lanciani, Weir och Bede menar att är en Shakespeare-pjäsa.)

Efter att ha studerat i Cambridge läste Sir Nicholas Bacon juridik vid Middle Temple i London, blev domare och slutade som *Lord Keeper, the Lord Chief Justice*. Som landets högsta domare torde han ha varit väl insatt i berömda rättsfall i Kent.

Francis Bacons barndom genompyrdes av juridik - hans far hade till och med juridiska maximer inristade i träpanelerna i Gorhambury så att hans son kunde memorera dem.

En intressant koppling till Kent är att Sir Nicholas Bacon föddes i ett hus i Chiselhurst, Kent, som tillhörde Sir Francis Walsingham, som troligen ägdes av hans far Thomas när Sir Nicholas föddes. Jag tror att Marlowes älskare Sir Thomas Walsingham var ett syskonbarn till Sir Francis Walsingham. Marlowe bodde i Thomas Walsinghams hus i Chiselhurst, Kent, när han arresterades för ateism. Jag undrar om det var samma hus som Sir Nicholas föddes i. Jag har också läst att Francis Bacon var kusin till Sir Francis Walsingham. Anthony Bacon stod Sir Francis Walsingham mycket nära och förlänade honom en pension när drottning Elisabeth vägrade gottgöra honom på något sätt för allt vad han spenderade bara för att förebygga att hon inte blev mördad.

På ett eller annat sätt var renässansgeniet och pjäsförfattaren Francis Bacon mer än väl insatt i vad som timade i Kent och i det landskapets språkliga egenheter.

Jag överdriver inte när jag påstår att Francis Bacon befann sig överallt där han behövde befinna sig för att ha kunnat skriva Shakespeares pjäser.

Din kritik mot Bacon haltar på det faktum att du inte vet mycket om Bacon. Jonson kallade inte Bacon det största snillet genom tiderna för att Bacon saknade humor. Bacon var berömd för sin humor.

Bacon och Marlowe framträder inte som motsatser. Vi vet mycket litet om Marlowe före Deptford medan Bacon har en relativt fullständig biografi för att vara en elisabetansk ofrälse. Han var inte alls som du utmålar honom, och han var faktiskt en begåvad landskapsarkitekt som konstruerade en omfattande vattenträdgård - inte geometrisk - kring ett förtjusande hus han själv hade ritat och byggt nära Gorhambury. Huset, som förstördes i inbördeskriget, var inte strängt elisabetanskt eller jakobinskt utan snarare som en 1800-tals herrgård i New Orleans. Bacon hade väldiga speglar installerade överallt för att lyckla med gästerna som trodde att de gick genom tamburen in i huset när de hamnade ute i bakgården. Bacon var kvick och ekivok och inte alls "steril" och "uttorkad".

Efter Essex' fall och avrättning blir Shakespeares pjäser mera mörkt cyniska. Bacon hade ett kort nervöst sammanbrott efter Essex död. Jag misstänker att han aldrig trodde att Elisabeth skulle kunna genomföra avrättningen.

(Elizabeth Weir delar alltså John Bedes uppfattning att Francis Bacon skrev både Christopher Marlowe och William Shakespeare utom sig själv. Släktförhållandena i den komplicerade Bacon-Walsingham-de Vere-Derby-familjen torde närmare utredas.)

Ahasverus minnen, del 36.

Han kom gående över fälten. Det var en fullkomligt hänryckt idiot, och först trodde jag att jag återsåg den lille helige Franciscus, som ju också diktade på provençalska, men denne predikade för naturen icke på ett språk utan på många. Ömsom var det engelska, ömsom provençalska, ömsom flamländska, ömsom parisiska, och så var det engelska och holländska igen. Han var fullkomligt väck och var inte medveten om något normalt i sin närhet, men han var i fullkomlig extas. Jag måste lyssna till honom och höll mig därför dold på något avstånd medan han dansade omkring och jublade fullkomligt besatt av sina känslor:

"Broder vind, smek mitt hår och yla i mitt huvud, frossa i ditt raseri och tjut ut ditt herravälde över naturen, härska och rasa och blås i mitt hår, gör mig urblåst i huvudet, som solen har stekt mig ihjäl med sin hetta och givit mig feber för livet. Ja, gassa, fullkomliga hårda förintande sol, stek ihjäl mig med vinden och frossa i hur du förgör mig, ditt offer. Vi är ett helt, ni och jag, du förintande vind och du bländande varma förödande sol, vi skall aldrig mer skiljas, vi ingår tillsammans i ett heligt äktenskap med all naturen; jag tillhör er, levande galna sol, vind och natur, jag är ett med er alla, jag har blivit ett med ditt väsen, du storartade universum, jag tillhör ej längre mig själv utan blott universum, det eviga livet, du stekande vind och du rasande sol, du bländande ändlösa landskap, du heliga jord med allt liv, ni cypresser och heliga gyllene tuvor, jag skall aldrig överge er, jag är ett med min moder natur, med du heliga jord, den allena okränkbara av alla heliga kvinnor!"

Han kastade ner sig i gräset och rullade runt under fortsatta sånger och utrop, han verkade fullkomligt rubbad och bar sig precis åt som om han fått solsting och njöt av det. Jag kunde ej låta bli att gå fram och försöka att tala förnuft med den arme.

"Hur mår ni, min herre?" frågade jag i det att jag böjde mig ner över honom. Han stirrade vilt på mig med sina röda besatta förintande ögon. Det var ingen blick av denna världen.

"Vem är ni?" frågade han.

"En som vill er väl. Vem är ni själv?"

"Ingen kan vilja mig väl. Jag har tagit avstånd från människorna."

"Jag ser det. Men tro inte att ni för det är mer än en människa. Sådant har människorna haft nog av."

Han reste på sig, släppte mig inte med sin rödglödande blick och frågade på nytt:

"Vem är ni?"

"Ingen särskild. Men vem är ni själv?"

"Jag är målare. Mitt staffli står där borta."

"Vad gör ni så långt borta från ert staffli?"

"Jag såg en kvinna och måste följa efter henne. Jag ser så mycket underliga saker. Jag ser även er. Är ni en riktig människa?"

"Om någon är det så är jag det."

"Då är jag det också."

Och plötsligt omfamnade han mig och log. Han var plötsligt alldeles glad som om han i mig hade funnit en riktig kamrat. Jag kände mig generad. För att säga något frågade jag:

"Får jag se vad ni målar?"

"Så gärna. Kom med! Jag ställde mitt staffli här borta någonstans...."

Vi fick söka ett tag innan vi efter säkert en kvart hittade det. Han hade utan att själv vara medveten om det irrat ganska långt bort ifrån det, tydligen fångslad av någon hallucination.

Hans tavla föreställde det bländande solskenslandskapet i all dess solglans och bländande ljus. Han hade verkligen fångat landskapets karaktär. Detta var en verklig målare. Men han hade dessutom förlänat sitt målade landskap ett alldeles eget liv och en alldeles egen stil: hans ångar och åkrar var som ett hav, man

såg i tavlan hur cypresserna och gräset vek sig och böljade för blåsten, och även själva luften och himlen i hans tavla vibrerade av rörelse och liv. Tavlan var gränslöst, om jag får säga så om en tavla, medryckande, lika medryckande som hans extatiska monolog hade varit.

"Jag har sett en sådan tavla förr," sade jag.

"Var då?" frågade han genast.

"I Paris hos en konsthandlare som inte vågade försöka sälja den."

"Var det Theo van Gogh?"

"Det var en proper gentleman som var anställd hos Goupils."

"Då var det min bror."

"Heter ni van Gogh?"

"Ja, Vincent."

"Vet ni, att er tavla påminner mig om något?"

"Om vad då?"

"Låt mig tänka. Hm. Ert sätt att måla är så ytterst personligt och själfullt att det bara kan påminna mig om en annan målare."

"Vem då?"

"Rembrandt."

"Rembrandt?" Han verkade besviken.

"Ja."

"Men Rembrandt målade inte som jag. Jag har brutit med alla nederländska traditioner."

"Ja, det har ni, men det gjorde Rembrandt också. Och ni målar som Rembrandt."

"Förklara er bättre. På vilket sätt målar jag som Rembrandt?" Han stod med armarna i kors och väntade på mitt nästa svar som på en förolämpning som han beredde sig på att ge igen för med besked.

"Hur skall jag förklara det. Ni eftersträvar att avbilda samma sak som Rembrandt. Ni har samma syfte med er konst. Ni vill båda måla anden i det närvarande. Ja, jag måste rent ut säga, att ni är den första målare som jag har träffat på, utom Rembrandt, som faktiskt både har eftersträvat och lyckats måla Gud."

Han stod som fallen från skyarna. Det hade han inte väntat sig. Han var helt bragt ur fattningen. Han bara tittade på mig förbluffad. Jag undrade nästan om han skulle slå ner mig eller kyssa mig, ty så obestämt var hans ansiktsuttryck. Tydligt visste han inte själv om han skulle överfalla mig negativt eller positivt.

Så kom han fram till mig och tog båda mina händer i sina och såg mig djupt i ögonen och sade:

"Tack. Ni är den förste jag har träffat som har förstått något av min konst."

Sedan existerade jag inte längre för honom. Han satte upp en ny duk och började genast måla ett nytt motiv. Först då såg jag att hans ena öra var borta. Men jag kunde inte störa honom. Han var helt upptagen av sitt nya motiv, och jag fanns inte längre i hans universum. Han hade utelämnat allt därifrån utom sitt eget skapande.

Jag gick därifrån och såg honom inte mer. Men från den dagen var jag mycket intresserad av målaren Vincent van Gogh och följde med hur det gick för honom. Jag fick höra historien om hur han skar av sig sitt öra och gav det till en kurtisan som betalning för ett antal nätter: hon hade tyckt om att ta honom i det örat. Och jag kom ihåg hur hyperkänsliga vissa andra genialiska för att inte säga gudomliga konstnärer hade varit i hörseln: Beethoven, till exempel. Och några dagar senare fick jag höra hur folk hade hittat målaren Vincent van Gogh ute i vildmarken helt väck och medvetlös och nästan sinnligt slingrad omkring en cypress. De fick föra honom till hospitalet, och det var inte första gången.

Jag uppsökte hans bror i Paris, en mycket älskvärd men sorgsen välklädd gentleman. Vi samtalade en hel eftermiddag, och jag fick höra allt om hans bror Vincent, om de andra impressionisterna och deras öden, om Toulouse-Lautrec och Degas, om Manet och Cézanne, vilkas konst han älskade och beskyddade

men inte fick sälja. Och jag förstod hans sorgsenhet: han visste var framtiden låg för konsten, och han fick inte rädda de konstnärers liv som skulle bli eviga.

Jag sade honom det samma som jag sagt till Vincent: att Vincent var den enda konstnär jag visste utom Rembrandt som kunde måla Gud, den allestädes närvarande. De orden var han lika tacksam för som Vincent hade varit, och han log mot mig genom tindrande tårar.

Det var inte så långt efteråt som Vincent van Gogh sköt sig, och ett halvår senare var även den gode Theo död. Men jag är övertygad om att Vincent aldrig hade skjutit sig om fler än jag hade förstått vad det egentligen var han målade. Ty ingenting kan döda en människa utom ensamheten.

(I nästa nummer: *Rembrandt.*)

Bröllopsresan, del 14: Den vilda strejken i Milano.

Vem hade kunnat tro att en liten enkel resa till Milano från Verona skulle bli hela denna resas värsta mardröm? Jag skulle resa till Biella för att besöka mina vänner i Pollone strax ovanför (vid ingången till Aostadalen), vi hade avtalat tid, och jag skulle hämtas med bil vid stationen. Allt var perfekt arrangerat. Men vi hade inte räknat med en plötslig strejk i Milano.

Tåget stannade i Melzi tre stationer utanför Milano. I en högtalare pratade någon stins en hel roman av upprörda meddelanden, som fick alla passagerare i vagnen att reagera med liknande känslor. Jag förstod inte alls vad som pågick. Likväl satt alla passagerare kvar och hoppades på bättre tider. Efter tjugo minuters väntan kom ett nytt långrandigt desperat meddelande i högtalarna, och nu reste sig alla passagerarna. Det hela liknade en massflykt för livet. En buss hade ställts till förfogande för transport av passagerare till utkanten av Milano. Därifrån fick man fortsätta för egen maskin. Fem hundra passagerare skulle försöka komma med denna buss till Milano.

I början följde jag med strömmen, men efter en stund slog det mig hur vansinnigt allt detta var. Kanske tio procent skulle få plats i bussen, och hur skulle man sedan hitta i Milano? Jag beslöt att återvända till tåget för närmare information om och kanske utväntning av situationen.

Precis när jag kom till stationen annonserades det, att tåget skulle ta sig en station närmare Milano, till Piontello. Hälften av passagerarna tog plats igen under kaotiska omständigheter, och efter en kvart satte tåget faktiskt i gång. Jag passade på att utfråga några damer som satt omkring mig.

Vad som hade hänt var att arbetarna från Alfa Romeo hade plötsligt gått i strejk och ockuperat hela centralstationen i Milano, vilket hade lamslagit hela tågtrafiken i nordvästra Italien fullständigt. Tio tåg låg före oss och väntade på att få komma in till stationen.

Men tåget fortsatte efter Piontello ända in till Lambrate, som redan ligger inom Milano, där det definitivt stannade för alltid. Där låg även en hel hopper andra döda tåg helt övergivna och strandade. Men ett tåg skulle faktiskt ta sig in till centralstationen. Jag hoppade på det och förberedde mig för ankomsten till en stad under belägring om inte ockupation av vilda strejkande fabriksarbetare.

Men när tåget kom fram tycktes strejken redan ha avblåsts. Det var en typisk italiensk punktstrejk med chockverkan, som denna gång varit ovanligt effektiv. Alla tågen i Milano var nu en timma försenade. Jag hade missat mitt tåg vidare, och Lorella, som skulle hämta mig, skulle inte finna mig. Jag försökte ringa men fick bara prata med en automatisk telefonsvarare. Hon hade redan gett sig av.

Om tiderna höll skulle jag komma fram 13.49 till Biella. Men alla tåg var ju nu försenade. När jag ankom till Novara visade det sig, att det tåg jag fått anvisning till av stinsen i Milano inte fanns. Jag fick vänta ytterligare en halv timme på nästa. Tidtabellen stämde inte alls.

Jag hade aldrig sett Milano i ett värre kaos. Folk rusade omkring överallt desperat i olika riktningar och på varann, och ingen visste något. Punktstrejken hade förvandlat Milano till ett Bukarest.

Tåget kom slutligen fram till Biella halv tre, 90 minuter för sent. Jag hade för länge sedan gett upp hoppet om att någonsin få se Lorella eller Pollone. Vi skulle vara förlorade för varandra för evigt. Uppgivet gick jag omkring där på stationen, när jag vid biljettluckan observerade en ung dam i livlig diskussion med expediten. Hon hade väntat i en timme på en pojke som försvunnit någonstans på vägen. Det var Lorella. Jag viskade hennes namn. Hon vände sig om och såg mig.

Hon berättade sedan att jag hade varit som en vålnad. Hon hade gett upp hoppet om att någonsin få se mig, och så stod jag plötsligt där bredvid henne.

Vi körde lyckliga upp till hennes slott i Pollone där hon bor ensam med sin man. Hon lagade genast lunch åt mig medan samtalet oavbrutet intensifierades. Vi pratade gamla minnen i Indien, där vi träffades i somras i Dharamsala och där hennes väninna Tatiana hade förlorat sitt pass. Jag hade nödgats lämna dem mitt i den värsta krisen, med Tatiana utan pass och Lorellas man drabbad av hög feber.

Men allt hade löst sig. Samma kväll som jag lämnat Dharamsala hade en annan italienare där (från samma trakt nära Biella) hittat passet och genast anat vem det tillhörde. Krisen hade löst sig omedelbart efter min avfärd.

Och här var vi nu samlade igen i Biella, ett helt litet gäng av italienska Indienresenärer. Det var som att ha funnit sig en ny familj.

(De dramatiska skeendena i Dharamsala, där vi först träffades, kommer i del 19 av "Lyckliga möten i Ladakh".)

(forts. i nästa nummer: Resans höjdpunkt.)

Den absurda krigsresan, del 9 : Mera filosofier i Athen.

På hotellet förekom tre unga män från Seattle som var mycket väl pålästa och kultiverade. En av dem, Jonathan, den trevligaste, hade vuxit upp i Salzburg och talade tyska utan svårighet. Hans farfar var tysk och hade flyttat från Tyskland under 30-talet då han var jude men därefter vägrat att någonsin mera tala ett ord tyska.

Den andra av dem, Paul, hade varit i Kashmir och kunde bekräfta att Jesus grav låg där då han besökt den själv, när vi började diskutera problemen med Shakespeare och Jesus och kom in på den senares eventuella kontakter med Indien och buddhismen, apropå det tibetanska evangeliet funnet i Ladakh av Alexej Notovitj för 108 år sedan som berättade allt om den saken. Den tredje hette Daniel, var lång och skäggig och mera nervös. Problemet som de hade gemensamt var om de skulle fara ut till öarna eller inte. Vädret var inte det bästa, det var kallt och rått, och de kunde inte bestämma sig. Själv lyckades jag förnya mina sandaler med ett besök i Monastirakis hos min gamle skomakare, där de alla kände igen mig och genast gav mig rabatt, då jag ju varit deras stamkund i minst elva år. Men priset hade under denna tid nästan fördubblats. Allt var billigare på drakmernas tid.

Även med doktor Sandy diskuterade vi buddhismen. Jonathan hade samma problem med buddhismen som han hade: fatalismen och den totala självförnekelsen. Vi pratade om det kuriösa i att så många unga israeler reste till Indien och Thailand med ett stort intresse för buddhismen, vars största attraktionskraft för dem låg i dess sympatiska pacifism och respekt för livet.

Jag läste Jack Kerouacs två berömdaste arbeten från 50-talet, *"On the Road"* och *"The Dharma Bums"*. Den första är bara ytlig underhållning om dock bitvis strålande som sådan, medan den andra är intressantare genom att den huvudsakligen diskuterar fundamentala existentiella problem och är nästan helt buddhistisk i sin optimistiska grundsyn på livet, vilket är sensationellt för en amerikansk roman från 1958. "På drift" (som hans första roman heter på svenska, skriven 1951) är bara en introduktion, medan *"The Dharma Bums"* har haft oöverskådlig betydelse och fortfarande har. Jack Kerouac, död vid bara 46 år, är den definitiva portalfiguren till hela freds- och hippierörelsen på 60-talet och föregriper egentligen rentav hela Oshos filosofi, som kom först på 80-talet. Kerouac var ett visionärt geni och är mycket underskattad både som djup tänkare och fullkomligt njutbar stilist.

Vi talade naturligtvis även om kriget med de tre amerikanerna. De hade ingen egen åsikt om det men ville gärna veta min. Just denna dag (den 2 april) verkade kriget ta en vändning. De allierade stod fortfarande 70 km från Bagdad (den fjortonde dagen, efter att ha lovat att nå fram dit redan den femte,) men motståndet verkade bli svagare, och irakierna visade mer och mer en tendens att vilja ge upp. Colin Powell var i Turkiet och gjorde fler och bättre framträdanden i TV än både Rumsfeld (som alla avskydde) och presidenten (som alla föraktade). Kriget och dess stämningar verkade definitivt svänga över till de allierades förmån. Daniel bekräftade att president Bush kunde behöva förbättra sin PR. De tre amerikanerna hade aldrig någonstans i Europa eller Indien träffat någon som gillat presidenten eller uppskattat hans politik eller hans bedrövliga framträdanden.

Doktor Sandys invändningar mot buddhismen var i första hand praktiska och rimmade därmed ganska perfekt med Johannes kritik:

"Buddhismen har fel på två punkter. Man kan inte förneka jaget. Det finns där, och föds man med en personlighet och en begåvning innebär detta ett ansvar som det är ens plikt att leva upp till. Det kan inte utplånas. Det buddhistiska strävandet mot självutplåningen i Nirvana är en

ren ansvarslöshet. Ingen enskild människa kan någonsin förneka sin del av ansvaret för världsordningen och allt liv i densamma. Att uppgå i tomma intet är ren verklighetsflykt.

Min andra invändning hänger samman med detta. Det går inte an att förneka det gudomliga och dess möjligheter. Ateism är en radikalism som är irrationell och som även förnekar idealismen. Det går inte. Det är att stänga alla dörrar för sig själv. I stället måste man öppna dem för alla möjligheter och i synnerhet för det gudomligas möjligheter. Kristendomens största misstag var att i sin stränghet skrota hela den grekiska mytologin och dess möjligheter. På samma sätt är buddhismens största misstag att skrota alla indiska gudomligheter. Det sociala upproret och revolutionen mot kastsystemet var och är buddhismens största ära, men att skrota även Brahma och Vishnu var att kasta ut barnet med badvattnet. Bara därför gick sedan buddhismen tillbaka i hela Indien."

Hans synpunkter överensstämde i princip även helt med Jonathans, som hade problem med exakt samma saker i buddhismen.

(forts. i nästa nummer: Bröllop i Bulgarien.)

Länstolsresan, del 3 : Fiasko med tröstepris i Rishikesh.

Dalai Lama skulle komma hem till Dharamsala på måndag. Bara det borde ha tagits till vara av mig som en ödets signal att stanna kvar i Dharamsala en dag till. Men biljetten var redan köpt, och jag skulle missa Dalai Lama.

I stället råkade jag ut för dessa fyra glada ungdomar från Amerika/England och Italien, representerande hjärtligheten och impulsiviteten själv, som alla fyra stoltserade med sina fjällvandningsbravader. Ben var så lång, att när vi tvingades stå upp i gången i den överfulla konservburken till Rishikesh fick han stå med huvudet nedvikt. För att rädda hans huvud och nacke lyckades vi bereda en specialplats åt honom på kappsäckarna, vilket han var tacksam för. Han hade ju bara ett huvud, och det behövde han.

Med Chiara och Greg diskuterade vi mycket Euro-situationen. Sverige hade kraftfullt markerat sin position med att rösta nej till Euron med stark majoritet och därmed tagit avstånd från det stora bankbedrägeriet. Europas bankväsen hade lurat Europas folk till att acceptera Euron med löfte om att livet skulle bli billigare. I stället blev livet dyrare. Chiara från Florens bekräftade saken för Italiens del: för medelklassen och neråt hade livet blivit dubbelt så dyrt, vilket var motsatsen till vad politikerna hade lovat.

När vi skildes utanför mitt vilohem, det idealiska Rishilok fjärran från vimlets yra med himmelsk trädgård och ljuvlig frid, föreslog Greg och Chiara att vi skulle ses igen till kvällen. De skulle komma och hämta mig klockan 6. Avgjort.

På eftermiddagen besökte jag Harish och hans familj. Bara fadern var hemma och låg och sov. Båda hans söner hade fått jobb i Delhi. Han var stolt över dem. Harish hade varit hemma för Diwali men skulle just fara iväg till Delhi igen, så jag fick inte träffa honom. Jag hade försökt meddela honom min ankomst, men hans elpost hade inte fungerat, förmodligen beroende på höstens massiva störningar av meningslösa sabotagevirusattacker. Även brodern var borta, och deras vackra mamma var ute i helgedomen för att be sina böner. Under tiden bjöd mig fadern, som jag så brutalt hade väckt upp ur hans siesta, på Coca-Cola. Det var gott. Det var ju 30 grader varmt. Han hade nu en ny tjänst sedan projektet "Gröna Skogar", som

han försökt värva mig för med investeringar för fem år sedan, hade gått åt skogen och avslutats, ett behjärtansvärt miljöprogram som krävde pengar utan att ge något tillbaka. Så är det tyvärr med de flesta miljöprogram som kräver pengar. Jag hade inte satsat ett öre. Miljöaktioner typ Greenpeace har större möjligheter att leda till något.

Så jag lämnade familjen Sharma med outrättat ärende och bad dock pappan att hälsa sin son att sätta sin elpostadress i ordning, varpå jag skyndade hem för att ta emot mina gäster.

De skulle komma sex, och jag hade sett fram emot middagen med dem. Jag var där en kvart timme innan, och klockan 6 kom ingen. Den blev kvart över och halv sju. Ingen kom. Jag satt i vestibylen och väntade troget. Kvart före sju. Sju. Då gav jag upp.

Där hade de bundit mig vid ett avtal som de sedan bröt själva. Så får man inte göra med en gammal man. Besviknen återvände jag till min whisky och beställde sedan min middag för en person, min gamla favoriträtt Buryani med mycket te till.

Vad hade hänt dem? Jag gissade att pojkarna hade skilt sig från flickorna och att Greg och Chiara sedan saknat motivation till att komma och uppfylla sitt löfte om vidare samvaro. Kanske de rentav hade råkat illa ut. Vem vet. Kanske jag finner dem i morgon bland flummarna vid Ganges.

Därmed hade jag en hel dag extra till godo utan innehåll, som hade varit roligare att spendera i Dharamsala. Det kändes nästan som att jag var skyldig Dharamsala en gottgörelse för att jag lämnat tidigare än absolut nödvändigt för dessa fiaskon i Rishikesh.

Dock var vilan därstädes nödvändig. Under natten sov jag ut i tio timmar och var för första gången fri från all *jet-lag*. I ett försök att hitta mina vänner, som antagligen bodde nere vid Ganges någonstans, följde jag hela flodstranden och vadade barfota i den heliga flodens svalkande och renande vågor. Emellertid var stranden fullständigt nersmutsad. Den fina kristallvita rena sanden var helt uppblandad med trasiga plastpåsar, gamla sopor, skrot och skräp som var mera iögonfallande än sanden med plastflaskor och avlagda klädtrasor som extra kryddor i kompotten. Det förekom till och med trasiga glasflaskor i sanden. Vilken skam för Indien och dess människor!

Inte heller Internet fungerade. Mr Sharma hade hävdade att det fungerade bra för bara 20 rupier i timmen. I de två kontor jag steg in i och frågade om saken fungerade inte Internet alls. "Det fungerade igår," sade de.

Inte heller det tysk-engelska par som också bodde på mitt ställe kunde förstå mina vänners dårskap. "Det här är ju det bästa stället i Rishikesh. Det kan inte finnas något bättre," sade de och prisade sin salighet i den ljuvliga friden i den underbara trädgården, där blommornas rabatt var formad i ett mönster som sade "*Welcome*".

Men när jag på eftermiddagen gjorde en längre promenad över bron till andra sidan Ganges där alla de intressantaste ashramen finns, i hopp om en sista chans att få se mina vänner, så stötte jag snart ihop med Greg och Ben tyngda av hela sitt bagage. De hade gått på en rejäl nit och råkat ut för det uslaste ashramet i Rishikesh, där allting var försett med hänglås och galler, och där träbritsarna bara haft 5 cm tjocka madrasser som inte förnyats på minst 15 år. Ben såg verkligt dålig ut. Han var förkrossad över gårdagen och verkligen ledsen för att det gick som det gick. Nu kände han bara för att kräkas. Greg verkade då kryare, och vi bestämde att jag skulle söka upp dem på deras nya hotell till kvällen. Han visste också på vilket ashram flickorna bodde och gav mig till och med deras rumsnummer: 96. Jag följde sedan hans anvisningar men hittade aldrig flickorna och kunde omöjligt finkamma vartenda ashram i Rishikesh på två unga italienska flickor. Så gör man inte i Indien.

Punktligt begav jag mig iväg till Gregs och Bens hotell till klockan sex, men det visade sig ligga så långt från staden som möjligt, och det var uppförsbacke hela vägen. Dessutom hette det inte alls "*Green Cottages*" som Greg sagt utan "*Green Hills Cottages*", och det fanns miljoner med andra varianter på "*Green*" och "*cottages*" på vägen, så när jag äntligen hittade fram var det kolmörkt.

Ben var så dålig att han inte ens öppnade dörren när vi bearbetade den med åtskilliga medel och metoder, så vi lät honom vara dålig i fred och hade en angenäm middag själva i stället. Mest pratade vi om Ladakh, där Greg hade varit under september; men sålunda slutade i alla fall alla de ganska fiaskoartade Rishikeshepisoderna i dur under angenäma former. Jag fick skriva ett litet brev till Chiara, som Greg hoppades kunna leverera, om han skulle få träffa henne igen, vilket vi hoppades att han skulle göra.

Själv hade jag en kort natt att se fram emot med organiserandet av mitt bagage för att stiga upp efter tre för att fånga den tidiga morgonbussen till Joshimath 250 km uppåt bergen. Jag emotsåg fortsättningen av Länstolsresan med förtjusning.

(forts. i nästa nummer.)

Lyckliga möten i Ladakh, del 16: Nubrafiaskot.

Det blev tämligen omfattande och omständligt. Det var som en oundviklig katastrof som man hade all tid i världen att undvika och som ändå inträffade. Vi talade om Nubra redan i Alchi, Eli och jag, vi planerade seriöst att göra utflykten tillsammans, och så kommer han tillbaka två dagar tidigare än beräknat och frågar mig om jag fixat Nubraresan. Nyss tillbakakommen från Götsang hade jag inte hunnit göra någonting ännu. Då hoppade han av och skylldes på flickan som plötsligt ville träffa honom i Bombay, och han stack troligen till Bombay med dess vedervärdiga monsunhelvete bland 12 miljoner påträngande hinduer, ty jag såg honom aldrig mer.

Så dyker den andre israelen upp som vill till Nubra. Vi får ett mycket gott erbjudande på bara 1700 rupier för tre dagar och två nätter med egen jeep (340 kronor per person), varpå israelen hoppar av när han kan köpa en motorcykel och kan köra dit själv.

En indier var också Nubraintresserad men hoppade av när han insåg att han kunde få en bussbiljett dit för bara 100 rupier, vilket han köpte, vilket innebar att han bara kunde komma till Diskit och varken till klostren i Hundar, Sumur eller Panamik, vilka intresserade mig. Vår reseagent hade lovat hålla fast vid sitt erbjudande på 1700 per person, varför när jag var ensam kvar han borde ha höjt det till 3300 (då ett resetillstånd á 100 rupier föll bort). I stället höjde han till 3700, fastän det nu gällde en natt i stället för två. Jag hade gärna betalat 3000, vilket hade varit skäligt, men inte mer.

Saken komplicerades av att han började undvika mig och inte höll våra avtalade tider. Han hade bett mig infinna mig 10 på morgonen, jag infann mig punktligt, han var inte där, man bad mig återkomma 11.30, jag gjorde så, han var inte där, han dök upp efter en timme, då bad han mig komma tillbaka efter 3, när jag kom var han på plats, men ett nytt problem hade tillstött: hans jeep var inte längre tillgänglig men skulle nog bli det till kvällen, så han bad mig återkomma mellan 7 och halv 8 på kvällen. Jag infann mig 19.15, han var inte där, det blev mörkt, jag var utan ficklampa, klockan blev 19.45, jag sade till hans underlydande att jag inte kunde vänta längre, de sade att han skulle komma, jag frågade när, de visste inte, det blev beckmörkt, och det värsta man kan göra i Ladakh är att behöva famla sig fram i nattmörker mellan Lehs dolda

gyttjehål och försåtliga diken. Han hade svikit mig, liksom de båda israelerna och indiern, och Nubraprojektet hade definitivt gått *down the drain* - mycket besvär för ingenting.

3000 var ett rimligt pris för ett dygn till och från Nubra (120 km) med jeep, men min agent var helt enkelt ute efter större förtjänster, ville ha mera, satte problem i vägen och gick miste om alltsammans.

Min Kashmirvän sade att jag borde ha satsat på bussen, låtit en annan fixa den omöjliga biljetten, följt med bussen till Nubra och sedan hyrt en jeep där för utflykter till klostren i Hundar och Sumur. Det är lätt att vara efterklok. För att göra detta borde jag ha inlett förberedelserna tidigare.

Hans uppgift om att det förelåg bussproblem bekräftades när jag tre dagar i förväg försökte få bussbiljett till Manali. Det visade sig att det bara gick två bussar i veckan, måndag och fredag. Fredag var för sent.

Det blev till att satsa på en vanlig enkel lokalbuss, som går varje dag. Lyckligtvis kan man i Indien alltid lita på gräsrotsinstitutionerna. Bussen går klockan 4 torsdag morgon, stannar för natten i Keylong och når Manali följande morgon någon timme före middag. Det återstår att se vad denna bussresa skall bli för en färd, men tidsmässigt borde man hinna till Delhi (via Manali och Dharamsala) i tid till mitt flyg tillbaka hem. Återstod två dagar att skrota i Leh, som skulle ha avnjutits i Nubra. Naturligtvis var man förbannad.

Följande dag regnade det. Det hade ändå inte gått att fara till Nubra. Passet hade varit tillkorkat av följderna av dåligt väder, (på 5600 meters höjd multipliceras oväderseffekter många gånger nästan som i en kärnreaktion,) det kanske var snöstorm där nu, och antagligen vände alla jeepar tillbaka hellre än att vänta i fem timmar på att vägen skulle bli klar, medan endast bussarna släpptes igenom och kom fram till Diskit till kvällen. Hur Saul med sin tyske vän skulle klara detta på sin motorcykel var ett oskrivet kapitel, men motorcykeln hade varit bångstyrig, och på extrem höjd slår de gärna bakut. Fritz från Danmark hade kommit från Manali på motorcykel och förlorat flera sinnen på vägen.

Medan Nubramöjligheten ännu hade varit öppen hade jag redan i min ande sett mig besöka klostren i Diskit, Hundar och Sumur och fotograferat dem i glödande solskensfärger och även fångat klostret på andra sidan floden med Panimik på bild, och jag hade njutit av rörelsefriheten i jeep på förhand. Verkligheten blev ingen jeep och dåligt väder.

Vad vi lär oss härav är att det egentligen bara är den inre resan som betyder något. Faktiska resor kan komplettera och ytterligare stimulera den inre upplevelsen, men det är denna som är allt och den enda viktiga. Således kan man faktiskt egentligen resa lika bra hemma i sin länstol i betraktandet av bilder och läsandet av böcker och förmedlandet av drömmar som ute i praktiken, ty det är faktiskt rentav billigare. Jag sparade rentav 3000 rupier med att inte resa till Nubra.

(forts. i nästa nummer: Dalai Lama i Leh.)

Kalender, februari 2004.

- 1 25 år sedan ayatollah Khomeini tog makten i Iran, vilket återförde Iran till medeltiden.
- 2 Den kontroversielle biskop Talleyrand, Napoleons utrikesminister, fyller 250 år.
- 3 Val Doonican 75 år.
- 4 100 år sedan det rysk-japanska kriget inleddes genom rysk ockupation av Manchuriet.
- 5 Johan Ludvig Runeberg från Jakobstad fyller 200 år. Vi flaggar.
- 6 Enligt vissa källor Christopher Marlowes födelsedag för 440 år sedan.
Lufthansa fyller 85 år.
- 7 Grenada firar 30 års självständighet.
- 11 Vatikanstaten fyller 75 år. (Dess föregångare Kyrkostaten uppslukades av Italien 1870.)
- 12 50 år sedan det upptäcktes att lungcancer orsakas av cigarettökning.
- 14 225 år sedan kapten James Cook mördades på Hawaii.
- 15 Galileo Galilei 440 år.
60 år sedan de allierades sönderbombning av klostret Monte Cassino.
- 17 Yassir Arafat 75 år.
- 18 440 år sedan Michelangelo Buonarroti avled 89 år gammal.
Alessandro Volta 250 år.
Nicolo Paganini 220 år.
Andrés Segovia 110 år.
Len Deighton 75 år.
Björn Hallerstedt 60 år - vi gratulerar.
John Travolta 50 år.
- 19 Lee Marvin 80 år, Hollywoods främsta filmfylla genom tiderna - han lär leva ännu.
- 21 Robert Mugabe 80 år - ingenting att fira.
- 23 70 år sedan Edward Elgar avled.
Jan Blomkvist 60 år - vi gratulerar.
- 28 Ben Hecht, Hollywoods kanske främsta manusförfattare genom tiderna, 110 år.

Göteborg 31.1.2004

Fritänkaren är även associerad med *Göteborgs Skrivarsällskap* <<http://hem.passagen.se/gss/>>;
Tidskriftsverkstaden i Väst <www-tvv.o.se/index2.html>;
och *Nexus* <www.nexusmagazine-sweden.com>.

WSN 1652-0122